

mgr **Teresa Ankudewicz - Blukacz**

mgr **Wojciech Małecki**

Centralna Komisja Egzaminacyjna

Warszawa

Wydział Ewidencji Egzaminatorów i Programów

Doskonalenia Nauczycieli we Wrocławiu

UDZIAŁ WOJEWÓDZTWA WROCŁAWSKIEGO w modyfikowaniu egzaminów do szkół ponadpodstawowych

Począwszy od roku 1989 obserwujemy silny nurt zmian społecznych w naszym kraju. Zmiany dotyczą również systemu oświaty. Wprawdzie oficjalnie dopiero w tym roku rozpoczęła się reforma systemu edukacji, jednak jej wdrażanie możliwe jest dzięki wcześniej podjętym licznym działaniom przygotowującym koncepcje i szczegółowe projekty, składające się na przyszłą kompleksową reformę.

Jednym z istotniejszych problemów stojących u podstaw myślenia o oświacie w społeczeństwie obywatelskim było pytanie o wpływ państwa na szkołę i o istotę autonomii szkoły. Ujawniał się tu podstawowy dylemat: im więcej „państwa w szkole”, tym mniejsza szansa na szkołę autonomiczną. Powszechnie było marzenie o szkole w pełni autonomicznej, powiązane z obawą o rozregulowanie systemu oświaty, w którym każda szkoła byłaby niezależna od innych, a jakości i efektów kształcenia i wychowania nie dałoby się porównywać. Potrzebne były nowe mechanizmy regulacyjne (nie centralistyczne) systemu oświaty. Zgodnie z nimi państwo odpowiedzialne byłoby za jakość kształcenia i wychowania oraz przestrzeganie norm prawnych w szkołach. Natomiast społeczności lokalne (poprzez organy samorządowe) przejmowałyby odpowiedzialność za prowadzenie szkół, a same szkoły za proces kształcenia i wychowania.

Zgodnie z wymienionymi zasadami do obowiązków państwa należeć (powinno prowadzenie polityki oświatowej, to znaczy stanowienie prawa w tej dziedzinie (w tym zasad finansowania oświaty), formułowanie celów kształcenia i wychowania, podejmowania podstawowych decyzji o kierunkach rozwoju systemu oświaty. Do wszystkich wymienionych działań niezbędna jest rzetelna i wiarygodna informacja o funkcjonowaniu szkół. Dotyczy to również informacji o osiąganiu przez uczniów i cały system celów kształcenia i wychowania. W systemie centralistycznym, zarządzanym poprzez dyrektywy, kontrolowane było przede wszystkim ich przestrzeganie. W nowym systemie, w którym szkoły miały tworzyć programy, konieczne stawało się znacznie bardziej precyzyjne określanie podstawowych celów i sprawdzanie stopnia ich osiągania. Już świadomość tego prowadziła bezpośrednio do sformułowania postulatu wprowadzenia do systemu oświaty podstaw programowych i egzaminów zewnętrznych.

W województwie wrocławskim brano to pod uwagę już na początku lat dziewięćdziesiątych, pracując nad strategią rozwoju oświaty w województwie. Ustalono tu dwie perspektywy rozwoju:

a) daleką, mającą na celu utworzenie nowego systemu oświaty,

b) bliską, mającą na celu przygotowywanie nowego systemu oraz doskonalenie aktualnego na tyle, na ile to jest możliwe.

Prace nad perspektywą daleką polegały na formułowaniu wizji nowej szkoły, włączaniu się do prac projektowych w skali kraju. Prace w perspektywie bliskiej doprowadziły do podjęcia szeregu konkretnych działań, przygotowujących przewidywane zmiany. Do najważniejszych należała praca z samorządami lokalnymi w zakresie zarządzania oświatą i przygotowanie egzaminów zewnętrznych.

Podjęto przedsięwzięcia na każdym poziomie nauczania. Na poziomie szkoły podstawowej skoncentrowano uwagę na zmianie formuły egzaminu wstępnego do szkół ponadpodstawowych. W szkołach średnich punkt ciężkości położono na przygotowanie nowej matury. Również w kształceniu zawodowym nieśmiało projektowano zewnętrzne egzaminy zawodowe. Każdy z nurtów prac miał swoją specyfikę.

Najpóźniej rozpoczęły się i na największe trudności trafiały prace nad zewnętrznymi egzaminami zawodowymi. Decydowała o tym konieczność zasadniczej przebudowy kształcenia zawodowego, która nie od razu - i nawet jeszcze do niedawna - była powszechnie akceptowana. Nie mniejsze znaczenie miały wysokie koszty (czasami jeszcze sztucznie zawyżane) zewnętrznych egzaminów, na które niełatwo było zdobyć środki.

Przygotowania do innej, niż tradycyjna i przestarzała, matury wpisane zostały do krajowego Programu Nowa Matura, w którym województwo wrocławskie zajmowało znaczące miejsce. Począwszy od roku 1995 zespół wojewódzki (a od 1996 r. - regionalny) wywierał wyraźny wpływ na kształt matury, jednak tylko w ramach obowiązującego regulaminu. Jasna była tu perspektywa wprowadzenia nowego zewnętrznego egzaminu maturalnego. Jednak tempo zmian matury w województwie związane było ze zmianami w skali kraju, bowiem nowy regulamin matury władne było wprowadzać jedynie Ministerstwo Edukacji Narodowej. Najwięcej samodzielności we wprowadzaniu zmian miał kurator oświaty w odniesieniu do egzaminu wstępnego do szkół średnich. I w tym zakresie podjęto ciąg uporządkowanych działań. Poświęcimy im więcej uwagi.

Opis działań zmierzających do zmodyfikowania egzaminów do szkół ponadpodstawowych w województwie wrocławskim podzielony został w tym opracowaniu na dwa etapy. Pierwszy związany jest z formowaniem się nowego typu egzaminu, drugi - z jego udoskonaleniem.

Myślenie o zmianie sposobu egzaminowania uczniów do szkoły średniej rozpoczęło się na początku lat dziewięćdziesiątych. U jego podstaw oprócz ogólnych przesłanek omówionych wyżej była też niezadowolająca zastana sytuacja, przejawiająca się w braku porównywalności ocen używanych przez uczniów zdających egzaminy do szkół średnich, w braku obiektywności ze względu na stosowanie różnych kryteriów i nieprzygotowanie do tego zadania środowiska nauczycielskiego.

W intensyfikacji działań zmierzających do podjęcia decyzji o zmianie pomógł raport opracowany przez Judith Marquand, eksperta z Uniwersytetu w Sheffield¹. W opracowaniu tym, będącym wnikliwą analizą stanu

rzeczywistego polskiego szkolnictwa średniego, ale również zawierającym wskazówki nie tylko dla ówczesnych decydentów oświaty czytamy:

„Każdy system oceniania egzaminów powinien realizować 8 następujących zadań:

1. *ustalenie kryteriów oceny;*
2. *przygotowanie egzaminów;*
3. *wyszkolenie ocenających;*
4. *nadanie uprawnień ocenającym;*
5. *kierowanie przebiegiem egzaminów;*
6. *ocenianie egzaminów;*
7. *zapewnienie porównywalności kryteriów oceniania;*
8. *ocenianie rezultatów i zapewnienie informacji zwrotnej zarówno w skali lokalnej, jak i regionalnej oraz w skali całego kraju.*

System istniejący w Polsce [1993 r. – przyp. aut.] realizuje punkty 1, 4, 7 i 8 w stopniu niewystarczającym.”ⁱⁱ

Taka opinia o systemie oceniania wymuszała posunięcia zmierzające do zmiany opisanej sytuacji. Należało rozpocząć od opracowania wymagań egzaminacyjnych, opisać szczegółowo wymagania na poszczególne oceny, ujednoczyć sprawdzanie zadań typu otwartego oraz metodologię tworzenia zadań, opracować procedury doprowadzające do osiągnięcia porównywalności przebiegu egzaminów w różnych placówkach oraz przygotować do zmiany środowisko oświatowe. Realizacji tych oraz innych zadań podjęto się we wrocławskim Wojewódzkim Ośrodku Metodycznym. Rozpoczęto od zaplanowania diagnoz przedmiotowych, których głównym celem było dążenie do konkretyzacji opisu efektów uczenia. Było to zgodne z później sformułowanym przez J. Marquand postulatem: „Rekomenduje się, aby ... rozwinąć zastosowanie testów dla celów diagnostycznych.”ⁱⁱⁱ

Pierwsze przeprowadzone diagnozy, może niedoskonale w sensie technicznym, pozwoliły na rozpoczęcie przygotowania środowiska nauczycielskiego do pełnego – za kilka lat – odbioru informacji, jaką niesie dobrze i rzetelnie przeprowadzona diagnoza osiągnięć uczniów. Działalność ta wymagała podjęcia dużego wysiłku ze strony pracowników wrocławskiego WOM, którzy czuwali nie tylko nad opracowaniem metodologicznym diagnoz, ale również merytorycznym i organizacyjnym. Doświadczenie zdobyte w kilkuletnim wówczas przygotowaniu diagnoz przedmiotowych zaowocowało nabyciem świadomości – przez nauczycieli w szkołach, dyrektorów placówek, pracowników nadzoru pedagogicznego – celu prowadzenia takich badań. Wieloletnia praca przyczyniła się do pozyskania większości środowiska nauczycielskiego do współpracy w zakresie wykorzystywania rezultatów diagnoz, interpretacji wyników uzyskanych na poziomie ucznia, oddziału, szkoły, warstwy szkół. Szczegółowe kalendarium prac nad diagnozami przedstawiono w załączniku nr 1, a pełen wykaz diagnoz w załączniku nr 2.

Najdłuższe i najpełniejsze badania w historii województwa wrocławskiego rozpoczęły się w roku szkolnym 1993/94 z języka polskiego. Do zdiagnozowania wybrano umiejętność uniwersalną, nie tylko polonistyczną - rozumienie cicho czytanego tekstu.

Badaniem objęto wszystkich uczniów klas IV i VIII publicznych szkół podstawowych. Wyniki diagnozy stanowić miały również informację dla kuratorium oświaty, zleceńodawcy badań, o ogólnym poziomie osiągnięć uczniów w badanym zakresie. Za przebieg badań w szkołach odpowiadali dyrektorzy, narzędzia wraz z pełną dokumentacją przygotowywali pracownicy WOM pod opieką specjalistów z zakresu metodologii i diagnozowania osiągnięć uczniów. Szkoły uzyskiwały informację zwrotną w postaci uzyskanych wyników na poziomie ucznia, oddziału, szkoły i warstwy szkół.

Powodem rozpoczęcia diagnozowania umiejętności rozumnego czytania była chęć sprawdzenia sprawności uczniów w tym zakresie oraz brak skutecznych metod uczenia tej sprawności. Wybór tego tematu badań okazał się trafny ze względu na treści kształcenia i - poprzez zaplanowanie badań podłużnych populacji czwartoklasistów - możliwość obserwacji zmian w zakresie opanowania tej sprawności przez uczniów w kolejnych klasach (przyrostu bądź regresu). Umiejętność ta została wybrana do badań także z tego powodu, ponieważ nie zależy od zmiennych uwarunkowań (stosowania różnych podręczników, programów nauczania i rozkładów materiału). Takie badanie pozwoliło również na obserwację, na ile poprawia się troska nauczycieli o efektywne ćwiczenie tej umiejętności.

Pierwsze zdiagnozowanie umiejętności cichego czytania ze zrozumieniem pozwoliło na określenie faktycznego stanu poziomu czytania rozumnego w obu populacjach. W kolejnych latach porównywano wyniki z uzyskiwanymi w poprzednich latach.

W ciągu pięciu lat przeprowadzono siedem pełnych badań:

1993/94	kl. IV	„O czym szumi las”, „Kłopoty jaskółek”
	kl. VIII	„Dziura w niebie”
1994/95	kl. V	„Planetki Małego Księcia”
	kl. VIII	„Sezamie, otwórz się”
1995/96	kl. VI	„Nawyki czytelnice”
1996/97	kl. VII	„Literacka zapiekanka”
1997/98	kl. VIII	„Humanistyczne aspekty astronomii”

W ciągu dwóch pierwszych lat do analizy wybierano losowo reprezentację z każdej szkoły, kolejne badania charakteryzowały się analizowaniem wyników wszystkich uczniów. Wyniki opracowywano na poziomie ucznia - dla nauczycieli, uczniów, rodziców, na poziomie oddziałów - dla zespołów nauczycielskich oraz dyrektorów placówek, w rozwarstwieniu szkół (na małe, średnie, duże i potężne) dla kuratorium oświaty i WOM.

Do badań opracowywano testy składające się z zadań zamkniętych wielokrotnego wyboru z powodu możliwości obiektywnego ustalenia poprawnych odpowiedzi oraz ograniczenia kosztów. Każde badanie było standaryzowane. Zastosowano pomiar jednostopniowy, polegający na analizie wyników ze względu na zaliczenie bądź niezaliczenie sprawdzanej czynności. Wyniki przedstawiano w postaci liczby punktów. Do szkół po badaniach rozsyłano klucz poprawnych odpowiedzi, kartotekę oraz charakterystykę testu.

Przy takich doświadczeniach pomiarowych i tak przygotowanej populacji w roku 1996/97 rozpoczęto planowanie zmiany sposobu rekrutacji uczniów do szkół ponadpodstawowych. W roku tym, ostatnim, gdy egzamin do szkół ponadpodstawowych odbywał się jeszcze w szkole średniej, do której wybierał się uczeń, nauczycielom szkół średnich zaproponowano zastosowanie rozesłanych wraz z narzędziami egzaminacyjnymi kryteriów oceniania zadania otwartego (wypracowania). Zaadaptowano kryteria opracowane przez nauczycieli uczestniczących w Programie Nowa Matura do oceny wypracowania.

Zastosowanie jednolitych kryteriów miało na celu doprowadzenie do względnej porównywalności ocen. Ze względu na dobrowolność użycia wspomnianych kryteriów wielu polonistów zastosowało wewnętrzzkolne bądź własne. Analiza wyników uzyskanych przez uczniów z języka polskiego w kilku losowo wybranych szkołach ponadpodstawowych (LO, T, Z) wykazała znaczne różnice w sposobie oceniania poprzez wybieranie i ocenianie różnych umiejętności. Stan ten był wysoce niezadowolający. Należy wspomnieć, że pierwsze próby budowania kryteriów oceny zadania otwartego (wypracowanie) z języka polskiego podjęto już w roku 1994/95.

Z inicjatywy pracowników WOM z Zespołu Humanistycznego przeprowadzono kilka cykli warsztatów dla polonistów ze szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Celem szkolenia było wypracowanie kryteriów i uwspólnienie rozumienia np. rodzajów popełnianych przez uczniów błędów. Takie kryteria zostały opracowane i niestety, odrzucone przez środowisko polonistów ze szkół ponadpodstawowych. Uznano je za zbyt "liberalne". Te same kryteria z powodzeniem przez kolejne lata stosowali stosowali poloniści szkół podstawowych. Tak powstały rozdzwitek oraz obserwacje z egzaminu do szkół średnich w roku 1996/97 doprowadziły do podjęcia decyzji o zmianie sposobu rekrutacji do szkół ponadpodstawowych. Sytuacja była tym dogodniejsza, że w roku 1997/98 absolwentami szkoły mieli zostać uczniowie objęci badaniami podłużnymi z zakresu cichego czytania ze zrozumieniem.

Opracowano koncepcję sprawdzianu osiągnięć uczniów szkoły podstawowej. Po szerokich konsultacjach ze środowiskiem nauczycielskim przyjęto, że:

- pisemny egzamin wstępny zostanie zastąpiony sprawdzianem z języka polskiego i matematyki,
- sprawdzian będzie powszechny,
- sprawdzian odbędzie się w macierzystej szkole ucznia,
- wyniki uzyskane przez ucznia zostaną wyrażone rozkładem odpowiedzi, za każde poprawnie rozwiązane zadanie łączną liczbą punktów z danego przedmiotu oraz za poszczególne umiejętności,
- wyniki ucznia zostaną przesłane do macierzystej szkoły podstawowej ucznia i szkoły ponadpodstawowej, do której uczeń się ubiega oraz samemu uczniowi w postaci zaświadczenia,
- zadania otwarte będą sprawdzane przez zewnętrzną komisję oceniającą,

- narzędzia przygotowują zewnętrzne zespoły autorów,
- nad porównywalnym i zgodnym z regulaminem przebiegiem sprawdzianu w szkole będą czuwać zewnętrzni obserwatorzy,
- wynik sprawdzianu nie wpłynie na promocję ucznia, ale będzie miał wpływ na jego przyjęcie do szkoły ponadpodstawowej,
- uczniowie dysponujący aktualnymi opiniami stwierdzającymi występowanie u nich problemów dyslektycznych otrzymują dodatkowe punkty przyznawane przez szkolne komisje rekrutacyjne.

Przyjęto, że podstawą przyjęcia do szkoły ponadpodstawowej będzie punktowy wynik sprawdzianu:

- każdy z przedmiotów może stanowić 30% punktów z ogólnej puli 100 punktów rekrutacyjnych ucznia,
- punkty uzyskane przez ucznia za świadectwo mogą stanowić najwyżej 20% puli punktów rekrutacyjnych,
- pozostałe 20% liczby punktów będzie stanowić wynik ewentualnego egzaminu wstępnego (ustny, rozmowa kwalifikacyjna). O przeprowadzeniu takiego egzaminu zdecydowała szkoła ponadpodstawowa.

Uznano, że w roku wdrożenia innowacji nie przewiduje się zmian w treściach kształcenia objętych sprawdzaniem w stosunku do obowiązującego programu.

Zaplanowano, że sprawdzian z obu przedmiotów będzie się składał z dwóch części: zadań zamkniętych i zadań otwartych. Dane osobowe ucznia i odpowiedzi na zadania zamknięte zostaną zakodowane przez uczniów na karcie optycznej. Zadania otwarte zostaną sprawdzone przez egzaminatorów przeszkolonych w kryterialnym sprawdzaniu prac, a przyznane punkty będą naniesione na odpowiednie karty optyczne. Dane z kart optycznych zostaną czytane czytnikiem komputerowym.

Uznano również, że - dla lepszego przygotowania uczniów do zmieniającej się formuły rekrutacji - zostanie przeprowadzony sprawdzian próbny z obu przedmiotów. Uczniom przygotowano zadania treningowe oraz wymagania z obu przedmiotów, uwzględniające zakresy treści nauczania objęte sprawdzaniem, obudowane przykładowymi zadaniami egzaminacyjnymi.

Sprawdzian przeprowadzono w całym województwie wrocławskim 26 i 27 maja 1998 r. Przygotowanie i organizacja sprawdzianu było, mimo dużego doświadczenia, ogromnym wyzwaniem dla zespołów zaangażowanych w jego przygotowanie.

Sprawdzian bowiem musiał spełniać bardzo wysokie wymagania, a przede wszystkim:

- być trafny względem programów nauczania języka polskiego i matematyki,
- być całości i w każdym szczególe poprawny merytorycznie i metodycznie,
- być rzetelny i obiektywny,
- zawierać wyłącznie dokładne dane o każdym uczniu,
- być przeprowadzony zgodnie z harmonogramem, z dokładnością do jednego dnia.

Wszystkie te założenia - i wiele innych, bardziej szczegółowych - zostały spełnione.

Wśród celów, którym służyć miał nowy sposób rekrutacji uczniów do szkół ponadpodstawowych, obok zdiagnozowania osiągnięć warto wyróżnić:

- chęć doprowadzenia do porównywalności wyników sprawdzianu osiągnięć uczniów na progu edukacyjnym między szkołą podstawową a ponadpodstawową,
- stworzenie warunków do zewnętrznej, obiektywnej oceny,
- przeniesienie nacisku na funkcjonalność zdobywanej w szkole wiedzy,
- minimalizowanie stresu ucznia poprzez znane mu otoczenie i przygotowanie według znanych mu kryteriów i wymagań egzaminacyjnych,
- stymulowanie aspiracji edukacyjnych absolwentów szkoły podstawowej,
- zwiększanie kultury oceniania przez nauczycieli.

Zaobserwowano, że zastąpienie dotychczasowego selekcyjnego egzaminu wstępnego sprawdzianem osiągnięć ucznia sprzyjało refleksyjnemu wyborom szkoły ponadpodstawowej.

W celu przygotowania nauczycieli do porównywalnego i obiektywnego sprawdzania zadań otwartych przeprowadzono warsztaty, przygotowane między innymi przez nauczycieli pracujących w Programie Nowa Matura. Szkoleniem objęto nauczycieli języka polskiego i matematyki, którzy kandydowali do zewnętrznej komisji oceniającej. Zajęcia przeprowadzono dla pięciu grup polonistów i czterech – matematyków. Ogółem przeszkolono ok. 80 nauczycieli języka polskiego obu typów szkół i 80 matematyków, również ze szkół podstawowych i średnich. Z tych grup do sprawdzania zadań otwartych przystąpiło około 70 polonistów i 80 matematyków. Za przygotowanie programu szkolenia i jego przeprowadzenie odpowiedzialni byli pracownicy wrocławskiego WOM. Program zakładał uczestniczenie kandydatów w 21 godzinach zajęć warsztatowych, prowadzonych przez specjalistów z zakresu pomiaru osiągnięć uczniów i specjalistów przedmiotowych, pracujących w Programie Nowa Matura. Ostatnie czterogodzinne spotkanie odbywać się miało w dniu rozpoczęcia sprawdzania zadań otwartych i służyć zapoznaniu się członków komisji z treścią zadań, kryteriami zaproponowanymi przez autorów, dyskusji nad kryteriami i uwspólnieniu ich rozumienia. Uczestniczący w szkoleniu nauczyciele mieli okazję do pogłębienia umiejętności w zakresie:

- zaplanowania narzędzia sprawdzającego osiągnięcia uczniów w zakresie wybranej kompetencji,
- operacjonalizowania celów w taki sposób, aby było możliwe zmierzenie poziomu opanowania przez uczniów kształconej kompetencji,
- konstruowania zadań otwartych do sformułowanych celów operacyjnych,

- formułowania oczekiwanych odpowiedzi i negocjonowania ich w zespole,
- ustalania kryteriów oceny prac uczniowskich,
- oceniania prac uczniów wg kryteriów zewnętrznych,
- kodowania wyników na optycznej karcie odpowiedzi.

W przybliżaniu zadań i działań z tamtych lat nie należy zapominać o zagrożeniach i trudnościach wynikających z wdrażania innowacji.

Zasadniczą trudnością był – jak przy wprowadzaniu każdej zmiany – opór zainteresowanego środowiska. Tylko poprzez systematyczne informowanie przy pomocy różnych mediów i przybliżanie wizji celu, jak również poprzez łagodzenie tworzonej przez różne środowiska złej interpretacji wyników, udało się przekonać nauczycieli do konieczności zmiany, jak również słuszności jej założeń.

Kiedy dziś, po sześciu latach, znów sięgamy do raportu J. Marquand, uwagi w nim zawarte nie wydają się zbyt szokujące, a jedno z głównych zaleceń:

„Rekomenduje się, aby w niedalekiej przyszłości, w ramach obecnego systemu:

- *kuratoria dostarczały nauczycielom znacznie więcej wskazówek, dotyczących wystawiania ocen, organizowały przed wystawieniem stopni dyskusyjno – szkoleniowe spotkania oceniających, a także wydawały pisemne instrukcje egzaminacyjne;*
- *wprowadzić system zewnętrznych egzaminatorów tak, ażeby w każdej szkole w ocenie egzaminów maturalnych pomagał nauczyciel z innej szkoły;*
- *[...] podjąć kroki w celu rozwinięcia wspólnej kultury oceniania;*
- *[...] pytania egzaminacyjne umożliwiały uczniom przedstawienie pełnego zakresu zdobytych wiadomości”*

oraz inne wydają się wskazywać, że jesteśmy na dobrej drodze do osiągnięcia pełnego celu.

Zal. nr 1***Kalendarium wprowadzania zmiany sposobu rekrutacji uczniów do szkół ponadpodstawowych w woj. wrocławskim***

- 1993** Fragmenty sprawozdania - dotyczące diagnozowania - z wizyty w Kuratorium i WOM we Wrocławiu (4 października 1993 r. z raportu J. Marquand^{iv}):
1. Podstawowy plan działania Kuratorium i WOM w tym roku zakładał promocję wewnętrznego rozwoju szkół i nauczycieli, przy pomocy dyrektorów jako partnerów w realizacji tego zamierzenia. Innym ważnym zadaniem była również analiza strategii oceniania stosowanej przez szkoły.
 2. W WOM panowało przekonanie, iż najważniejszą rzeczą jest zmiana mentalności nauczycieli. Nauczyciele powinni realizować program i pomagać uczniom w osiągnięciu celów. Jeżeli tak się nie dzieje, jeżeli uczniowie nie mają motywacji, nic godnego uwagi się nie wydarzy.
 3. Grupa nauczycieli podjęła z WOM współpracę na zasadach partnerstwa. Część nauczycieli rozumie konieczność przemian, ale nie potrafi się zmienić. WOM próbuje im w tym pomóc. Są też nauczyciele, którzy nie mogą i nie chcą się zmienić, i dla nich należałoby zmienić przepisy prawne.
 4. System oceniania może być rozwijany jedynie wówczas, kiedy istnieją bardzo ściśle wymogi oceny.
 5. W celu pomocy w interpretacji kryteriów egzaminacyjnych w zakresie literatury polskiej opracowano kilka sprawdzianów o charakterze statystycznym. Przygotowując test dla każdego kryterium należy wziąć pod uwagę dwie rzeczy: cele i program nauczania. Test musi dotyczyć obu tych kwestii. Stosowana metoda polega na tym, że grupa specjalistów decyduje, jaka liczba punktów w każdym tekście odpowiada jakiej ocenie.
 6. Przydzielenie liczby punktów w każdym przypadku ma arbitralny charakter. Istnieje szereg pytań i za każde z nich otrzymuje się jeden punkt. Problem polega na określeniu, ile punktów należy zgromadzić na każdy stopień. Ustalono cztery poziomy oceny:
 - wiedza,
 - rozumienie,
 - wykorzystanie wiedzy w sytuacjach typowych,
 - wykorzystanie wiedzy do rozwiązywania problemów.
 7. Starano się nie operować na poziomie pierwszym (wyłącznie wiedza). Systematyka ta ma charakter kumulatywny. Przy sprawdzaniu poziomu najwyższego sprawdza się także poziomy niższe. Jeżeli uczeń nie odpowiada na pytanie na poziomie trzecim lub czwartym, oznacza to, iż nie posiada on tych umiejętności z niższego poziomu, które są mu do tego potrzebne. Niektóre pytania były testowane na każdym poziomie.
 8. Przeprowadzane są również studia porównawcze egzaminów wstępnych do szkół średnich oraz egzaminów maturalnych, aczkolwiek nie robi się tego co roku. Ich wyniki są wykorzystywane przez doradców w dyskusjach z nauczycielami.
- 1993-94** Zaplanowanie cyklu badań z zakresu języka polskiego, matematyki i innych przedmiotów w celu systematycznego badania osiągnięć uczniów.

- 1994/95 Próba opracowania kryteriów zadań otwartych z języka polskiego przez nauczycieli szkół podstawowych i ponadpodstawowych.
- 1996/97 Próba opracowania kryteriów zadania otwartego z języka polskiego zaadaptowanych z kryteriów nowomaturalnych.
- 1997/98 - Wprowadzenie zmiany sposobu rekrutacji,
 - szkolenie nauczycieli w zakresie kryteriów oceniania osiągnięć szkolnych ucznia,
 - opracowanie wymagań dla ucznia kończącego szkołę podstawową
 - opracowanie narzędzi i kryteriów przez zewnętrznych autorów
 - informowanie o zmianie,
 - publikowanie materiałów i opracowań ułatwiających pracę nauczycieli.
- 1993-98 Stałe, systematyczne doskonalenie nauczycieli w zakresie pomiaru dydaktycznego.

Załącznik nr 2

Diagnozy przeprowadzone w woj. wrocławskim od r. szk. 1993/94

1993/94	język polski kl. IV* „O czym szumi las” język polski kl. VIII " Dziura w niebie" matematyka kl. IV* i kl. VIII SP biologia kl. II LO
1994/95	język polski kl. V* „Sesamie, otwórz się” język polski kl. VIII i kl. II LO fizyka kl. VIII i II LO
1995/96	język niemiecki III LO język polski kl. VI* „Złe nawyki czytelnicze” matematyka kl. VI* , kl. VIII dla Urzędu Miasta („Matematyka w życiu codziennym”)
1996/97	język francuski kl. III i IV LO język polski kl. VII* „ Literacka zapiekanka” matematyka kl. VIII biologia kl. VIII
1997/98	język polski kl. VIII* „Humanistyczne aspekty astronomii” język polski i matematyka kl. VIII* (sprawdzian próbny i główny) język polski i matematyka kl. VII (sprawdzian próbny) matematyka kl. VII

*- populacja ósmoklasistów objęta nową formułą sprawdzania osiągnięć uczniów szkoły podstawowej w roku szkolnym 1997/98.

Przypisy

¹ Judith Marquand, Studium wstępne krajowego systemu oceniania w polskim szkolnictwie ponadpodstawowym, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Warszawa 1993

ⁱⁱ op. cit., s.29

ⁱⁱⁱ op.cit, s. IV i s.16

^{iv} op. cit. s. 64-69